

BATAT O'SIMLIGINI DORIVORLIK XUSUSIYATI VA YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Jahbaraliyev Qudratillo Raxmatillo o'g'li

AQXAI talabasi

Elektron pochta: qudratillojahbaraliyev06@gmail.com +998914766746

Saksonboyeva Mushtariy Lochinbek qizi

AQXAI talabasi

Elektron pochta: mushrariysaksonboyeva@gmail.com +998973462616

To'xtasinova Rayxongul Avazbek qizi

+998889820519

AQXAI talabasi

Elektron pochta: dhdhxdhdhd95@gmail.com

ARTICLE INFO.

Keywords:

Batat, shirin kartoshka, poya qalamcha, tugunakmeva, qand, monasaxarid.

ABSTRACT

Batat yer sharining tropik hamda subtropik mintaqalarda keng tarqalgan bo'lib asosan, Xitoy Hindiston, Indoneziya mamalakatlarida ko'p miqdorda yetishtiriladi. Batat (shirin kartoshka) iste'mol uchun va yem hashakka tayyorlanadi. Batat iste'molda, qisman non yopishda qo'llaniladi, konditer sanoatida, pivo tayyorlashda, spirt va qand ishlab chiqarishda ham ishlatiladi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

BATAT TUZILISHI- Batat tugunagi tarkibida 69.1%-suv, 1,7%-azotli modular, 1,7%-klechatka, 26.8%, 38%-azotsiz moddalar, 1.18%-kul moddasi bor. Batat tarkibidagi azotsiz ekstraktiv moddalarning asosiy qismini kraxmal tashkil etib uning miqdori 14.3%-25.6% qand esa monosaxarid va saxoraza ko'rinishida bo'lib u 1.44-6.12% dir.

Batat chorva mollariga yangiligacha, siloslangan va pishirilgan holda beriladi. Ko'katning tarkibida 2.1% oqsil, 9.5% azotsiz moddalar, 0.8% moy, pichanida 12.5% oqsil, 55.77% azotsiz moddalar va 4.9% moy bo'ladi.

Vatani Amerikaning tropik mintaqasi, hozir ham bu yerda yovvoyi turlari mavjud. Qadimdan Gavaya orollarida, xitoyda ekilgan. So'ngra Afrikada ekila boshlagan. Boshqa tugunak mevali ekinlar bilan birga dehqonchilikda ekilgan. Hozirgi vaqtda batat Hindistonda, Xitoyda, Janubiy Amerikada yetishtirilmoqda.

Mamlakatimizda bu ekin o'rganilib, ayrim xo'jaliklarda ekilganda, gektaridan 25-40 t/ga hosil olingan.

TUZILISH TARTIBI: Batat pechakguldoshlar oilasiga mansub – Convolvulacea, Ipomoea avlodiga

kiradi.

Bu avlod 400dan ortiq turini o'z ichiga olgan . Ammo faqat bir madaniy turi ekiladi. Ipjmjea datatas Lam . Bu ko'p yillik o'somlik.

Ildizi o'q ildiz, ko'p shoxlanadi, yon shoxlari yog'onlashib tugunakmevaga aylanadi. Tugunak mevasining yuzasi tekis, ba'zan g'adir- budur. Palagining uzunligi 1.5-3 metrgacha yetadi, serberg, burglar tuzilishi yuraksimon.

YASHASH MUHITI: Batat chetdan changlanadi Batat tropic mintaqada ko'p yillik ekin hisoblanadi. O'suv davri 5-6 oy davom etadi. Batat issiqsevar o'simlik, uning o'sishi va rivojlanishi 30-35da o'tadi. Harorat 10c bo'lganda o'sishdan to'xtaydi. Bargi 0 -2da, poyasi 2-3 da , ildizmevasi 2-4 da nobud bo'ladi. Batat yorug'sevar qisqa kun o'simligi, umuman qurg'oqchilikka chidamli, ammo o'suv davrining dastlabki 2-3 oyida suvga talabchan. O'suv davrining oxirida, hosilni yig'ishga 2 oy qolgan davrda kam sug'oriladi.

AGROTEXNIK TALABLAR: Batatni ochiq dalaga ekilganidan so'ng, hosil bo'lgan poyalarini ham qalamcha qilib ekish mumkin. Ammo, bunda hosildorligi keskin kamayib ketadi. Batat ochiq dalaga qator orasi 70-80sm vat up oralig'i 30-40sm qilib ekiladi. U o'suv davrida qator orasi bir ikki marta kultivatsiyadan o'tkaziladi, bir marta chopiladi, oziqlantiriladi va 12-14 marta sug'oriladi.

Batat hosili kuzgi sovuq tushguncha (sentabr oxiri- oktabr boshlari) yig'ishtirib olinadi. Hosil yig'ishtirib olinadi. Hosil yig'ishdan avval palagi o'riladi. Kovlab olingan batat tugunaklari qutilarga joylanib omborlarda saqlanadi. U saqladigan ombor isitiladigan bo'lishi kerak. Tugunaklar qishda saqlanishiga qo'yilishidan avval 25-30C issiqda 7-10kun mobaynida biro z so'litib olinadi, so'ng harorat 10-12 ga tushirib saqlanadi.

Markaziy Osiyoning janubiy tumanlarida ochiq dala sharoitida tugunaklarni biroz quritish va so'litish ham mumkin. Bunday sharoitda batatdan o'rtacha gektaridan 20-30 tonna hosil olinadi.

XULOSA: Xulosa qilib shuni aytishm mumkinki , Batat o'simligi inson hayotida muhim ahamiyatga ega ekan. Chunki, iste'molda qisman non yopishda konditer sanoatida, pivo tayyorlashda, spirt va qand ishlab chiqarishda ham ishlatiladi. Batat o'simligi nafaqat insonlar hayotida balki hayvonlar hayotida ham muhim o'ringa ega. Jumladan , Batat chorva mollariga yangiligicha, siloslangan va pishirilgan holda beriladi. Ko'katining tarkibida 2,1% oqsil, 9,5% azotsiz moddalar bor . Keyin tuproq muhitiga talabchan emas. Ildizi yaxshi rivojlanganligi uchun tuproqning chuqur qatlamlaridan suv va oziq elementlarini o'zlashtira oladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ma'ruza matn "Noananaviy ekinlar seleksiyasi va urug'chikigi" AQXAI 2023-yil 20-21-b.
2. Egamov X., Abdumalikov U., Zaparov Z., Tillaboev A., Toshpo'latov A. Yaratilgan yangi g'o'za tizimlarining xo'jalikka foydali belgilarini aniqlash. Innovatsiya: fan, ta'lim, texnologiya. Ilmiy-uslubiy maqololar to'plami. Сборник научно методических статей №1. Andijon. 2018 y. 121-123-b.
3. Мирахмедов Ф.Ш., Абдумаликов У.З., Абдумаликов И., Тиллабоев А. Минеральные удобрения и их ратсиональное применение на орошаемых землях Узбекистана // Интегратсионные протсессы мирового научно-технологического развития, Белгород, 2017. С. 19-21.
4. Кимсанов И.Х, Кодиров О.А, Рахимов А.Д, Абдумаликов У.З. Изучение морфологических и хозяйственно-сенных признаков новых сортов хлопчатника в условиях андижанского вилоята// Приоритеты инновационно-технологического развития в условиях глобализатсии, Белгород, 2019. С. 24-27.